

Przyczyny i konsekwencje zróżnicowania demograficznego ludności Europy

Przyczyny i konsekwencje różnicowania demograficznego ludności Europy

Wprowadzenie

W Europie poważnym problemem jest niska liczba urodzeń, co ma wpływ na różne sfery naszego życia, a także na gospodarkę. W połączeniu ze wzrastającą długością trwania życia fakt ten powoduje, że nasze społeczeństwo się starzeje. Jednak nie we wszystkich krajach Europy sytuacja demograficzna jest tak niekorzystna.

W latach 2015–2020 w Europie średnioroczna wartość współczynnika urodzeń (liczby urodzeń żywych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców) wynosiła 10,4‰ i była najniższa spośród wszystkich kontynentów.

Aby zrozumieć poruszane w tym materiale zagadnienia, przypomnij sobie:

- podział polityczny Europy;
- czym jest przyrost naturalny.

Twoje cele

- Porównasz liczbę ludności w Europie i na innych kontynentach.
- Określisz tendencję zmian liczby ludności Europy i wyjaśnisz jej przyczyny.
- Przeanalizujesz różnicowanie demograficzne ludności Europy.
- Wymienisz przyczyny i konsekwencje różnicowania demograficznego społeczeństw Europy.
- Odczytasz informacje z piramidy płci i wieku.

1. Liczba ludności Europy i jej zmiany

Według danych ONZ w 2020 r. na świecie żyło niemal 7,8 mld ludzi. Europę zamieszkiwało niecałe 10% światowej populacji (ok. 748 mln). Liczba ludności świata nieustannie wzrasta. Najszybszy wzrost ma miejsce w Azji i Afryce. Na naszym kontynencie jest on jednak bardzo powolny – w ostatnich latach wynosił około 1 mln na rok, podczas gdy w Azji – ponad 40 mln na rok. Dlaczego tak się dzieje?

Przedstawiona sytuacja zależy od wielu czynników. W Europie rodzi się mało dzieci, a wysoki odsetek osób starszych powoduje, że co roku odnotowuje się dość dużą liczbę zgonów.

Polecenie 1

Na podstawie powyższej grafiki interaktywnej określ, czy podane stwierdzenia są prawdziwe czy fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Średnio mężczyźni żyją dłużej niż kobiety.	☐	☐
Współczynnik dzietności to miara określająca przeciętną liczbę dzieci, które urodziłaby przeciętna kobieta w ciągu całego swojego okresu rozrodczego.	☐	☐
Wzrost liczby mieszkańców Europy spowodowany jest głównie przez przybywających na kontynent imigrantów.	☐	☐

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Zaznacz poprawną odpowiedź.

W którym kraju Europy występuje więcej kobiet niż mężczyzn?

Szwecja

Islandia

Rosja

Norwegia

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 3

Wskaż definicję wieku przedprodukcyjnego.

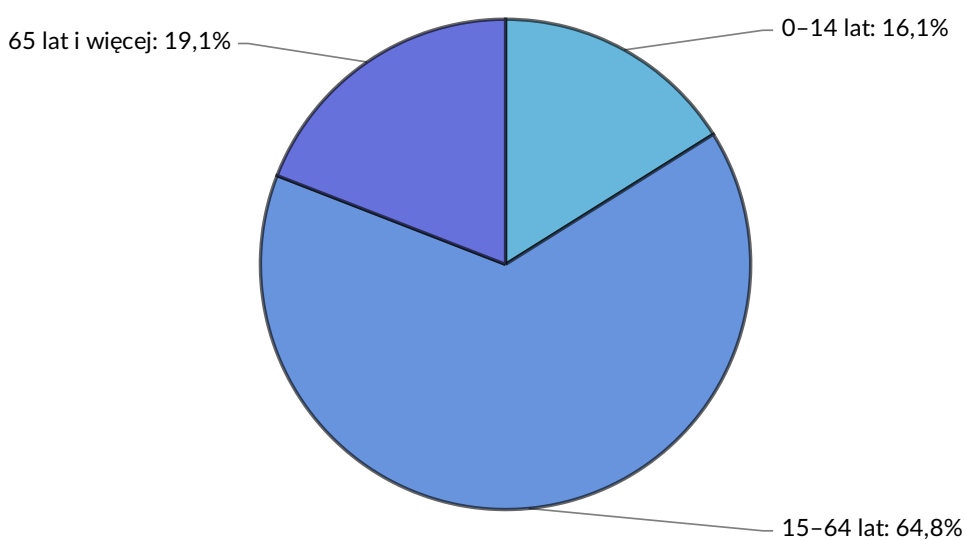
- Wiek, w którym człowiek jeszcze nie zajmuje się pracą zawodową, ale uczy się w szkole.
- Żadna z podanych definicji nie jest poprawna.
- Wiek, w którym człowiek zakończył już pracę zawodową.
- Wiek, w którym człowiek dysponuje pełnią sił i jest zdolny do wydajnej pracy.

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

2. Zróżnicowanie demograficzne ludności Europy

Mówiąc o zróżnicowaniu demograficznym, najczęściej bierze się pod uwagę strukturę wieku i strukturę płci ludności. Samą strukturę wieku można przedstawić np. za pomocą diagramu kołowego. Strukturę płci i wieku przedstawia się na piramidzie wieku.

Spośród wszystkich kontynentów Europa odznacza się najwyższym odsetkiem osób starszych (w wieku 65 lat i więcej) i najniższym odsetkiem osób młodych (w wieku do 14 lat).

Struktura ludności Europy według wieku w 2020 r.

Źródło: Gromar Sp. z o.o. na podstawie danych ONZ, licencja: CC BY-SA 3.0.

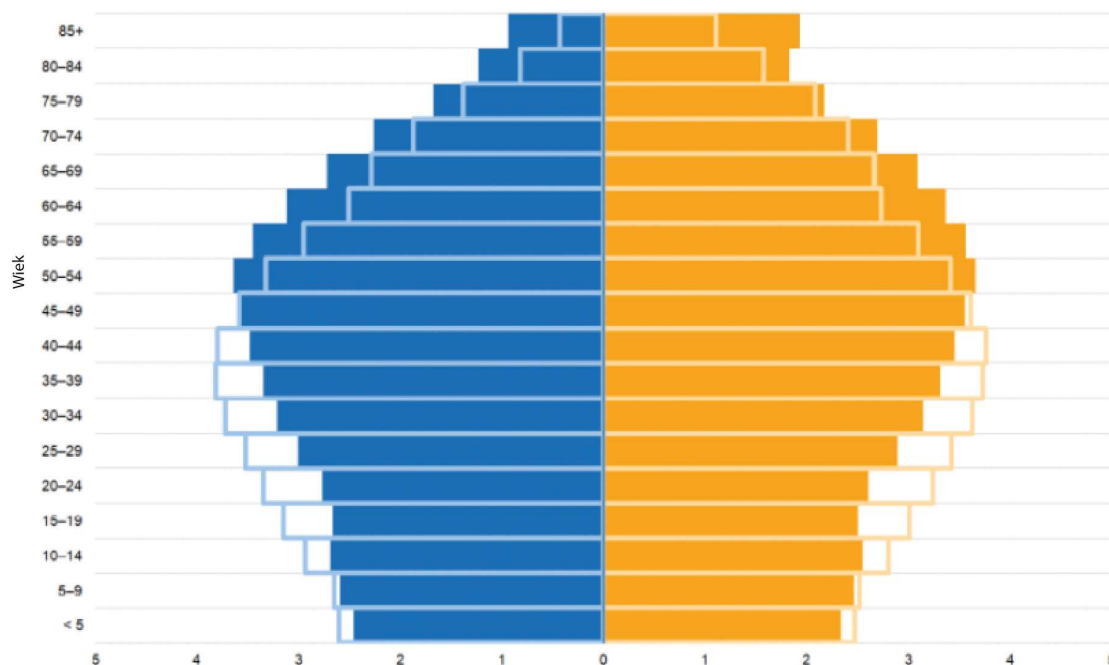
Korzystając z powyższego diagramu, można m.in. odczytać, że osoby w wieku do 14 lat stanowią około 16% liczby ludności Europy. Jeżeli dodamy informację, że osoby w wieku od 15 do 17 lat stanowią około 3% liczby ludności Europy, to otrzymamy około 19% ludności w tak zwanym wieku przedprodukcyjnym (osoby niepracujące). Osoby w wieku powyżej 65 lat stanowią w Europie również około 19% – jest to tak zwany wiek poprodukcyjny (związany jest on z wiekiem emerytalnym, czyli w Polsce dla kobiet wiek poprodukcyjny wynosi powyżej 60 lat, a dla mężczyzn powyżej 65 lat).

Jeżeli chodzi o strukturę ludności według płci, to na kontynencie europejskim żyje nieco więcej kobiet niż mężczyzn – odpowiednio: 51,7% oraz 48,3% (według danych za 2020 rok). Liczbę kobiet przypadającą na każde 100 mężczyzn na danym obszarze w określonym czasie nazywa się [współczynnikiem feminizacji](#) – w 2020 roku wyniósł on w Europie 107,1 kobiet na 100 mężczyzn.

Poniżej zamieszczono [piramidę płci i wieku](#) ludności Unii Europejskiej z 2020 roku. Na diagramie zaznaczono również kontury piramidy z 2005 roku.

Polecenie 4

Przeanalizuj podaną piramidę wieku i płci ludności. Opisz zmiany w strukturze demograficznej ludności UE w latach 2005-2020.

Piramida płci i wieku ludności Unii Europejskiej w 2005 r. (kontury) i w 2020 r. (wypełnienie)

Źródło: dostępny w internecie: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population_pyramids,_EU_2005_and_2020_\(%25_of_the_total_population\).png&oldid=532146](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population_pyramids,_EU_2005_and_2020_(%25_of_the_total_population).png&oldid=532146), licencja: CC BY-SA

3.0.

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Grupy wiekowe ludności	0-14	15-64	65+
Unia Europejska	15,1	70,3	14,6
Belgia	16,9	69,7	13,4
Bułgaria	14,4	68,8	16,8
Czechy	16,0	68,2	15,8
Dania	16,4	68,4	15,2
Estonia	16,5	69,3	14,2
Irlandia	20,3	68,7	11,0
Grecja	14,3	70,7	15,0

Grupy wiekowe ludności	0-14	15-64	65+
Hiszpania	14,5	71,9	13,6
Francja	17,9	67,8	14,3
Chorwacja	14,3	70,1	15,6
Włochy	13,0	71,2	15,8
Cypr	16,0	71,5	12,5
Łotwa	16,0	69,3	14,7
Litwa	15,1	70,9	14,0
Luksemburg	16,0	73,5	10,5
Węgry	14,5	70,1	15,4
Malta	13,4	72,3	14,3
Holandia	15,7	69,5	14,8
Austria	14,4	71,9	13,7
Polska	15,4	70,8	13,8
Portugalia	13,6	70,8	15,6
Rumunia	15,7	70,2	14,1
Słowenia	15,1	70,1	14,8
Słowacja	15,8	71,0	13,2
Finlandia	15,8	67,6	16,6
Szwecja	17,8	67,4	14,8
Islandia	18,7	70,4	10,9
Liechtenstein	14,7	71,0	14,3
Norwegia	17,3	69,5	13,2
Szwajcaria	15,0	71,6	13,4
Wielka Brytania	17,7	63,6	18,7
Czarnogóra	17,9	69,9	12,2
Macedonia Północna	16,2	71,9	11,9
Albania	16,8	71,3	11,9
Serbia	14,3	69,4	16,3
Turcja	23,1	69,6	7,3

Grupy wiekowe ludności	0-14	15-64	65+
Białoruś	16,9	67,5	15,6
Kosowo	24,0	69,0	7,0
Mołdawia	15,9	71,6	12,5
Rosja	18,4	66,1	15,5
Ukraina	15,3	72,1	12,6

Grupy wiekowe ludności Europy z 2020 r. Źródło: Eurostat.

Państwo	Współczynnik feminizacji
Łotwa	116,5
Rosja	115,8
Ukraina	115,7
Białoruś	114,8
Litwa	114,2
Portugalia	111,9
Estonia	111,2
Mołdawia	108,8
Węgry	108,7
Francja	106,9
Polska	106,6
Bułgaria	106,3
Chorwacja	105,8
Grecja	105,5
Włochy	105,3
Serbia	105,3
Słowacja	104,8
Cypr	104,4
Rumunia	104,3
Bośnia i Hercegowina	104,2
Hiszpania	104,0

Państwo	Współczynnik feminizacji
Kosowo	103,7
Austria	103,3
Belgia	102,8
Czechy	102,8
Finlandia	102,5
Wielka Brytania	102,4
Czarnogóra	102,2
Irlandia	102,0
Liechtenstein	101,6
Szwajcaria	101,6
Holandia	101,3
Dania	101,0
Albania	100,3
Macedonia Północna	99,7
Słowenia	99,4
Turcja	99,3
Luksemburg	98,8
Szwecja	98,8
Norwegia	98,3
Islandia	94,8
Malta	93,6

Współczynnik feminizacji w Europie w 2020 r. Źródło: Eurostat

Wiele państw Europy Południowej (np. Włochy, Grecja, Portugalia czy Chorwacja), a także Niemcy i Finlandia, odznaczają się najmniej korzystną strukturą wieku ludności. Występują tam bowiem najmniejsze odsetki osób młodych (do 14 lat) i największe odsetki osób starszych (65 lat i więcej). Z kolei najbardziej korzystną strukturą wieku ludności odznaczają się niektóre wyspiarskie kraje Europy (jak Irlandia i Islandia), dwa kraje położone częściowo w Europie i częściowo w Azji (Turcja i Kazachstan) oraz niektóre kraje leżące w południowej części naszego kontynentu (jak Albania, Macedonia Północna, Czarnogóra czy Mołdawia). Kraje te charakteryzują się największymi w Europie odsetkami osób

młodych i najmniejszymi odsetkami osób starszych. W wielu z nich (a także w krajach Europy Środkowej i Wschodniej) występuje także duży odsetek osób w wieku 15–64 lata.

3. Przyczyny i konsekwencje zróżnicowania demograficznego ludności Europy

Przyczyn zróżnicowania demograficznego Europy należy upatrywać przede wszystkim w zróżnicowaniu przyrostu naturalnego i dużym napływie ludności z innych kontynentów (**imigrantów**), głównie z Afryki i Azji. Skutki tego zróżnicowania dotyczą zarówno sfery społecznej, jak ekonomicznej i funkcjonalnej.

Prezentacja multimedialna – Sytuacja demograficzna w Europie

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

Polecenie 5

Na podstawie prezentacji zaznacz, co jest główną przyczyną zwiększenia się liczby osób młodych (do 30 roku życia) w krajach europejskich.

- przemieszczanie się ludności z zachodu na wschód i południe Europy
- wzrost liczby osób przyjeżdżających do Europy
- cykliczny napływ do Europy turystów w okresie letnim
- wzrost liczby osób wyjeżdżających z Europy do Ameryki Północnej i Australii

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 6

Na podstawie prezentacji wymień przyczyny zróżnicowania ludności Europy.

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Praca domowa

Korzystając z różnych źródeł informacji, opisz, na przykładzie dowolnego kraju UE, skutki napływu dużej liczby osób z Afryki i Azji.

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

imigrant

osoba przybyła z zagranicy do kraju w celu osiedlenia się (zamieszkania na stałe) lub na pobyt czasowy

piramida płci i wieku

graficzne przedstawienie struktury płci i wieku – udział różnych grup wiekowych w danej populacji z uwzględnieniem podziału na płeć; na osi pionowej przedstawia się poszczególne roczniki lub grupy wiekowe, a na osi poziomej – liczbę ludności (w formie liczby bezwzględnej lub udziału procentowego ludności); z reguły lewa strona wykresu przedstawia strukturę wieku mężczyzn, a prawa – kobiet (podział na płeć); często innymi kolorami zaznacza się także nadwyżkę liczby kobiet nad liczbą mężczyzn lub nadwyżkę liczby mężczyzn nad liczbą kobiet w poszczególnych rocznikach (lub grupach wiekowych)

grupy wiekowe

podział ludności według grup wiekowych, np. 0–14 lat, 15–64 lata oraz 65 i więcej lat
współczynnik feminizacji

liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn; obliczany jako iloraz liczby kobiet do liczby mężczyzn, który następnie należy pomnożyć przez 100

Podsumowanie

- Wiele państw Europy Południowej (np. Włochy, Grecja, Portugalia czy Chorwacja), a także Niemcy i Finlandia odznaczają się najmniej korzystną strukturą wieku ludności – występują tam bowiem najmniejsze odsetki osób młodych (do 14 lat) i największe odsetki osób starszych (65 lat i więcej). Kraje te borykają się z poważnym problemem starzenia się ludności. Przyczyniają się do tego: mała liczba urodzeń (związana z występowaniem konsumpcyjnego stylu życia, zmianą modelu rodziny, zwlekaniem z decyzją o posiadaniu dziecka) i stosunkowo mała liczba zgonów (wydłużanie się czasu trwania życia). W konsekwencji wielu nauczycieli traci pracę, zamykane są niektóre przedszkola i szkoły, występuje problem z wypłatami świadczeń dla emerytów, a w prognozie długofalowej wystąpi problem ze zbyt małą liczbą rąk do pracy.
- Najbardziej korzystną strukturą wieku ludności odznaczają się niektóre wyspiarskie kraje Europy (Irlandia i Islandia), dwa kraje położone częściowo w Europie i częściowo w Azji (Turcja i Kazachstan) oraz niektóre kraje z południowej części naszego kontynentu (Albania, Macedonia Północna, Czarnogóra czy Mołdawia). Kraje te charakteryzują się największymi w Europie odsetkami osób młodych i najmniejszymi odsetkami osób starszych. W wielu z nich (a także w krajach Europy Środkowej i Wschodniej) występuje także duży odsetek osób w wieku 15–64 lata. W krajach tych starzenie się społeczeństwa przebiega wolniej i przynosi mniejsze skutki społeczne i gospodarcze. Jednakże w wielu krajach Europy Zachodniej i Północnej, w związku z przyjęciem imigrantów (w celu poprawy struktury demograficznej), dochodzi do konfliktów i napięć społecznych.
- Warto nadmienić, że w krajach o korzystniejszej strukturze wieku występuje większa nadwyżka liczby kobiet nad liczbą mężczyzn.

Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Zaznacz właściwe sformułowania tak, aby przedstawiało prawdziwe informacje.

Liczba ludności Europy wynosi niemal 750 mln / nieco ponad 780 mln i powoli się zmniejsza / wzrasta .

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 2

Zaznacz czynnik, który w największym stopniu wpływa na zmiany liczby ludności Europy.

liczba osób przybywających do Europy z Afryki i Azji

przemieszczanie się ludności między krajami Europy

liczba osób przybywających do Europy z Australii

rosnący przyrost naturalny w bogatych krajach UE

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 3

Zaznacz prawidłowe dokończenie zdania.

Strukturę płci i wieku ludności w wybranych krajach Europy najlepiej przedstawić na

wykresie liniowym.

piramidzie płci i wieku.

diagramie kołowym.

wykresie kolumnowym.

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 4

Zaznacz prawidłowe dokończenie zdania.

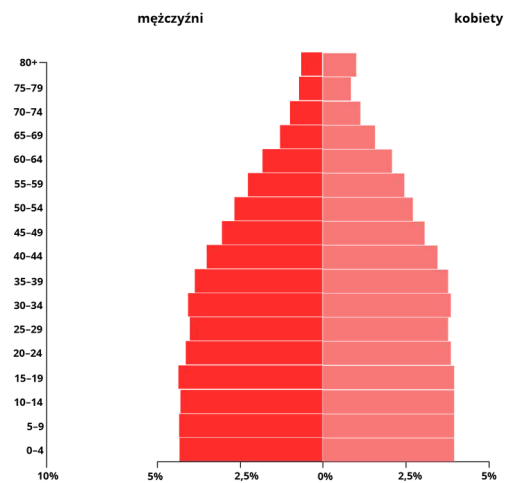
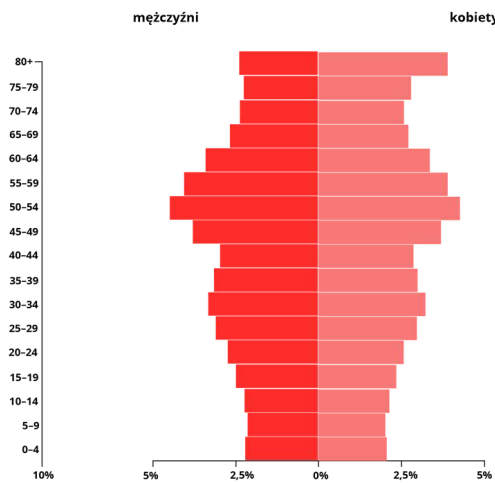
Wysoki odsetek osób starszych w Europie głównie wynika z

- rozwoju obowiązkowej edukacji powszechnej.
- rozwoju przemysłu.
- dobrze rozwiniętej opieki zdrowotnej i społecznej.
- przyjazdu wielu osób z innych kontynentów.

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 5

Oceń na podstawie przedstawionych wykresów, kto stanowi większą grupę w wieku poprodukcyjnym: kobiety czy mężczyźni. Zaznacz poprawną odpowiedź.

Źródło: Gromar Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

mężczyźni

nie można określić

mają taką samą długość życia

kobiety

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 6

Podaj, który z podanych w tabeli krajów (Polska czy Portugalia) ma trochę lepszą strukturę wiekową ludności. Uzasadnij swój wybór.

Grupy wiekowe ludności	0-14	15-64	65+
Polska	15,4	70,8	13,8
Portugalia	13,6	70,8	15,6

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 7

Wskaż odpowiedź prawdziwą lub fałszywą.

Tekst	Prawda	Fałsz
Ludność przybywająca do Europy z innych kontynentów nie wpływa na zróżnicowanie kulturowe Europy.	☐	☐
Migranci przybywający spoza Europy zakładają zwykle większe rodziny niż rdzenni Europejczycy.	☐	☐
W Europie zmiany demograficzne ludności wynikają wyłącznie z przyrostu naturalnego.	☐	☐
Struktura wieku ludności w Europie jest niekorzystna – społeczeństwo europejskie się starzeje.	☐	☐

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 8

Oceń społeczno-ekonomiczne i kulturowe konsekwencje napływu ludności z innych kontynentów do Europy.

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Notatnik

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Bibliografia

ec.europa.eu/eurostat

stat.gov.pl